

Kirkkonummen kunta
Kunnallistekniikka, kunnossapitopalvelut

Viite: Lausuntopyyntö Kirkkonummen kunnan metsästrategiasta ja siihen liittyvistä liitteistä

Rakennus- ja ympäristölautakunnan lausunto metsästrategialuonnoksesta

Rakennus- ja ympäristölautakunta toteaa, että kunnan metsien käsittelyssä on entistäkin ajankohtaisempaa vastata haasteisiin, jotka liittyvät luontokadon ehkäisemiseen, ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen sekä lähiluonnon merkityksen kasvuun ja ulkoilun lisääntymiseen kunnan metsissä. Näitä asioita on jo voimassa olevassa metsästrategiassa otettu kohtalaisen hyvin huomioon, vaikkakaan ilmastoasioita ei ole sen päämäärissä erikseen käsitelty. Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen ovat yleisesti linjassa metsäluonnon monimuotoisuuden ja metsien virkistyskäytön turvaamisen kanssa. Metsästrategian päivitys on tarpeen juuri näiden ajankohtaisten haasteiden huomioimiseksi paremmin kunnan omistamien metsien hallinnoinnissa. Rakennus- ja ympäristölautakunta katsoo, että metsästrategialuonnoksessa ei näitä haasteita ole otettu riittävästi huomioon, vaan siinä on painotettu hakkuista saatavaa taloudellista tuottoa.

Voimassa olevan metsästrategian valmistumisen jälkeen on tullut paljon uutta tutkimustietoa mm. luontokadon merkityksestä, ilmaston muutoksesta sekä luonnossa ja etenkin luonnonmukaisissa ja monimuotoisissa metsissä oleskelemisen ja liikkumisen tuottamista hyödyistä yksilöille, yhteisöille ja koko yhteiskunnalle. Näillä hyödyillä on huomattava taloudellinen merkitys yksilöille ja kunnalle.

Rakennus- ja ympäristölautakunta katsoo, että metsästrategialuonnosta tulee jatkotyöstää niin, että siinä otetaan paremmin huomioon ajankohtaiset luonnon monimuotoisuuteen, virkistykseen ja ilmastonmuutokseen liittyvät haasteet sekä asukkaiden näkemykset ja metsien merkitys kunnan imagolle. Lautakunta esittää metsästrategian jatkotyöstämisen pohjaksi seuraavaa:

- Metsästrategia käsitellään ja hyväksytään liitteineen. Liiteosa on olennainen osa metsästrategiaa, eikä sen irrottaminen siitä ole metsästrategian päivityksen tavoitteiden mukaista.
- Metsästrategian päämääräksi asetetaan virkistyksen, luontoelämyksien ja liikuntamahdollisuuksien tarjoaminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen sekä ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen.
- Metsien merkitys virkistyskäytölle, oppimiselle ja leikille ja luonnon monimuotoisuudelle sekä hiilen sitomiselle ja varastoinnille on viime vuosikymmenten aikana Kirkkonummella suurentunut. Tätä on tuotu esiin mm. kuntastrategiassa 2022–2023 ja Kirkkonummen SECAP (Sustainable Energy and Climate Action Plan) -toimintasuunnitelmassa 2020–2030. Keskiössä tässä ovat perustellusti kunnan omistamat metsät. Rakennettuihin liikuntapaikkoihin nähden kunnan metsät tarjoavat edullisia virkistyspalveluja, vaikka

niissä tehtävät toimenpiteet aiheuttaisivatkin kustannuksia. Metsästrategian pohjaksi tehdyssä asukaskyselyssä nousi esille erityisesti luonnon metsien luonnonmukaisuuden ja virkistysmahdollisuuksien arvostus.

- Kirkkonummi on HINKU-verkoston jäsenenä sitoutunut vähentämään hiilidioksidi- ja muita kasvihuonekaasupäästöjään 80 %:lla vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasosta. Tällä hetkellä näyttää siltä, että tätä tavoitetta ei tulla saavuttamaan ja tarvitaan päästöjen kompensoinnin ja siinä etenkin metsien tarkastelua. Metsät ovat keskeisessä asemassa myös Uudenmaan ja Suomen hiilineutraalisuuden tavoitteiden saavuttamisessa (Uusimaa vuoteen 2030 mennessä ja Suomi vuoteen 2035 mennessä). SECAP-toimintasuunnitelmassa 2020–2030 on yhtenä ilmastonmuutoksen hillinnän toimenpiteenä kunnan omistamien metsien hiilivaraston ylläpito ja vahvistaminen.
- Lähes kaikki kunnan metsäalueet rajoittuvat asutukseen ja sijaitsevat tiiviin asutuksen lähellä ja ovat siten lähiluontoympäristöä. Porkkalanniemen ja Meikon luonnonsuojelualueet tarjoavat hyvät mahdollisuudet kulkea pitkiäkin reittejä hienojen maisemien ja luontokohteiden äärellä. Suojelemattomista laajemmista metsäalueista mm. Pahamäen metsällä on potentiaalia hyväksi virkistyskohteeksi. Pysäköintipaikan ym. virkistykseen palvelurakenteiden tekeminen sinne vähentäisi Meikon alueeseen kohdistuvaa virkistyspainetta ja ajoittaista ruuhkautumista.
- Metsästrategiaan laitetaan kuvaus sen päivitysprosessista vuorovaikutuksen toteutuksineen ja asukaskyselyn tuloksineen. Prosessilla on suuri merkitys strategian lopulliselle muodolle. Metsästrategian päivitysprosessi on poikennut huomattavasti kunnanhallituksen evästyksestä (9.11.2020 § 394): "Työryhmän laatima metsästrategiaesitys esitellään kuntatekniikan lautakunnalle ja kunnanhallitukselle, jonka jälkeen työryhmä arvioi saadun palautuksen perusteella strategian sisältöä. Tämän jälkeen metsästrategia viedään kuultavaksi kuntalaisille ja lähetetään lausuntokierrokselle".
- Metsästrategiaan laitetaan kunnan nykyisten metsien keskeisistä ominaisuuksista ajantasaisiin tietoihin perustuvat yleiskuvaukset selkeine karttoineen. Metsien pinta-ala ja sijainti, olosuhteet, kasvupaikkojen luonne, metsiköiden rakenne, luontoarvot sekä kulttuuriperintöön ja maisemaan liittyvät arvot antavat pohjan, jolta voidaan alkaa hahmottamaan metsien tulevaisuuteen liittyviä tavoitteita ja linjauksia.
- Metsästrategialuonnoksessa esitetyissä metsäpinta-aloissa on epäselvyyksiä. Luonnoksen mukaan Kirkkonummen kunta omistaa tällä hetkellä n. 2700 ha metsäisiä ympäristöjä, joista luonnonhoito- ja talousmetsäsuunnitelmassa 2019–2029 on n. 1300 ha metsä- ja kalliomaata. Suojelu- ja arvoalueita on luonnoksen mukaan n. 1135 ha. Ympäristönsuojeluyksikön suojelualueluettelon mukaan perustetuilla suojelualueilla ja suojelemattomilla Natura-alueilla on metsämaata yhteensä n. 645 ha. Arvometsiä (C5-luokan metsiä) on em. luonnonhoito- ja talousmetsäsuunnitelmassa noin 106 ha, joten yhteensä luonnonsuojelualueita, suojelemattomia Natura-alueita ja arvometsiä näyttäisi olevan n. 750 ha eli n. 380 ha vähemmän kuin strategialuonnoksessa on esitetty, ellei arvometsiä ole luonnonhoito- ja talousmetsäsuunnitelman 2019–2029 ulkopuolella satoja hehtaareja. Ympäristönsuojeluyksikkö ei ole saanut tietoa siitä, mitkä kaikki alueet on katsottu arvometsiksi. Vaikuttaa myös siltä, että metsästrategialuonnoksessa esitettyyn 1300 hehtaariin suojelualueiden, arvometsien ja luokittelemattomien metsien ulkopuolista kallio- ja metsämaata sisältyy vuonna 2019 perustettuja suojelualueita ja C5-

luokan arvometsiä, jotka olisi siten laskettu pinta-aloihin kahteen kertaan. Selkeä paikkatietojärjestelmässä laadittu kartta kunnossapitoluokkineen on tarpeen.

- Metsästrategian liitteenä olevasta "Kunnan omistamat metsät" -kartasta on strategiaan perehtyvän mahdollista saada kuva strategian keskeisestä lähtökohdasta eli siitä, missä kunnan omistamat metsät sijaitsevat ja kuinka laajoja ne ovat. Kartta sisältää kuitenkin muitakin alueita kuin metsiä, ja siinä on käytetty kysymyksiä herättävää luokittelua metsään, muuhun ja puistoon. Tarkemmin määrittelemättömään luokkaan "muu" on sisällytetty mm. Meikon suojeltuja rantametsiä ja Pamskatan Porkkalaniemen luonnonsuojelualueella sekä toisaalta louhittua kenttää Vuohimäessä ja pallokenttä Lapinkylässä. Puistoksi on merkitty mm. Ängeslandetin luonnonsuojelualue.
 - Metsien olosuhteista on mm. kallio- ja maaperällä, maastonmuodoilla ja vesitaloudella suuri vaikutus metsien ominaispiirteisiin. Ojituksen muutokset monien kunnan omistamien metsien luonnetta. Kunnan metsissä on paikoin pohjavesivaikutteisuutta, vaikkakaan esim. harjuja ei kunnassa ole.
 - Kasvupaikkojen ominaisuudet määräävät paljolti sille kehittyvän luontotyypin. Kirkkonummen kunnan omistamat metsät ovat luontotyypiltään pääasiassa kalliometsiä, tuoreita kangasmetsiä ja lehtomaisia kangasmetsiä. Lisäksi niissä on mm. lehtoja ja puustoisia soita. Kasvupaikan ravinteisuudella on merkitystä mm. metsän hiilensidontakykyyn.
 - Kunnan metsät ovat pääosin eri-ikäsrakenteisia, koska tasaikäisyyteen ja avohakkuihin tähtäävää metsänkäsittelyä ei kunnassa ole juurikaan tehty muutamaan vuosikymmeneen.
 - Kunnan metsissä on runsaasti erilaisia luontoarvoja, mikä antaa hyvän pohjan luonnon monimuotoisuuden turvaamiselle. Useat kohteet edustavat Suomen luontotyyppien uhanalaisuuden arvioinnissa (2018) uhanalaisiksi tai silmällä pidettäviksi luokiteltuja luontotyyppisiä. Kunnan metsissä on myös kulttuuriperintöön liittyviä kohteita, kuten muinaishautoja ja bunkkereita. Metsäiset maisemat ovat olennainen osa Kirkkonummen maisemakuvaa sekä luonnonalueilla että kulttuuriympäristöissä.
- Metsästrategiassa esitetään tarkempi kuvaus metsien käytön nykytilanteesta.
- Kirkkonummen metsät sijaitsevat pääosin taaja-asutuksen lähellä. Metsien päivittäinen virkistyskäyttö ja metsäympäristön käyttö leikin ja oppimisen ympäristönä on täällä merkittävää. Kunnalla on myös kauempana taaja-asutuksesta olevia metsiä, joissa käydään ulkoilemassa enimmäkseen vapaapäivinä. Käytännössä kaikki kunnan metsät ovat virkistyskäytössä.
 - Kunnan metsiä on viimeisen parinkymmenen vuoden ajan pyritty käsittelemään voimassa olevan metsästrategian mukaisesti siten, että ne tarjoavat asukkaille ensisijaisesti virkistystä, luontoelämyksiä ja liikuntamahdollisuuksia sekä turvaavat luonnon monimuotoisuuden säilymistä kunnassa. Metsissä on ollut mahdollista tehdä hakkuita metsästrategian päämäärien asettamissa rajoissa niin, että hakkuumäärä on enintään 2500 m³/v. Voimassa olevan metsästrategian aikana kunnan omistamissa metsissä on tehty harvennushakkuita, joilla on tavoiteltu hyötyjä virkistyskäytölle. Lisäksi kunnossapitopalvelut on huolehtinut turvallisuutta uhkaavien puiden poistosta.

- Porkkalanniemessä ja Meikossa kunnan omistuksessa olevat luonnonsuojelualueet kytkeytyvät valtion, muiden kuntien ja yksityisten omistamiin luonnonsuojelualueisiin laajoiksi kokonaisuuksiksi. Erityisesti nämä luontokokonaisuudet houkuttelevat myös kunnan ja lähiseudun asukkaiden lisäksi matkailijoita.
 - Osa kunnan nykyisistä metsäalueista on osoitettu kaavoissa rakentamiseen, kuten asuinalueiksi. Tämä painottaa rakentamattomiksi jäävien metsien merkitystä etenkin virkistykselle, luonnon monimuotoisuuden turvaamiselle ja ilmastonmuutoksen hillinnälle.
- Ilmastolähtökohtiin liittyvät tavoitteet tarkistetaan niin, että niillä edistetään hiilineutraalisuuden saavuttamista tavoitteiden mukaisesti ja toteutetaan Kirkkonummen SECAP-toimintasuunnitelmaa. Mittarit asetetaan kuvaamaan tarkistettujen tavoitteiden saavuttamista.
- Strategialuonnoksessa esitetyt tavoitteet eivät tue hiilineutraalisuuden saavuttamiselle asetettujen tavoitteiden ja SECAP-toimintasuunnitelman toteuttamista. Merkityksellistä näiden tavoitteiden saavuttamisessa ja SECAP-toimintasuunnitelman toteuttamisessa on se, päästetäänkö hiilivarastoista hiiltä ilmakehään. Vanhat metsät ovat suuriksi hiilen varastoiksi kumuloituneita hiilinieluja. Hakkuissa metsien hiilivarastoista pääsee hiiltä ilmakehään ja metsikön hiilivarasto asettuu alemmalle tasolle. Päätehakuun jälkeen metsikkö toimii hiilen lähteenä parisen kymmentä vuotta ja kestää vuosikymmeniä ennen kuin se saavuttaa lähtötason. Se, mitä metsissä tapahtuu lähivuosina ja lähivuosisikymminä, on ratkaisevaa ilmastotavoitteiden saavuttamisessa.
- Luonnon monimuotoisuuteen liittyvät tavoitteet tarkistetaan niin, että luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja vahvistaminen on kaikilla kunnan metsäalueilla ensisijainen tavoite virkistystä sekä ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista koskevien tavoitteiden ohella. Virkistykseen liittyvät turvallisuus- ja maisemanäkökohdat tulee ottaa huomioon toimenpiteiden suunnittelussa.
- Metsien virkistyskäyttö, ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen sekä metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen tukevat toisiaan. Virkistyskäytön näkökulma tulee ottaa huomioon mm. viitoittamalla reittejä ja huolehtimalla niiden varsilla olevien kaatumisvaarassa olevien puiden kaatamisesta. Kunnan suosituimpia virkistyskäytössä olevia alueita ovat Meikon ja Porkkalanniemen luonnonsuojelualueet.
- Puuntuotantoa koskevat tavoitteet poistetaan ja metsien hoidon, käytön ja hallinnon tavoitteita tarkistetaan.
- Luonnoksessa esitetyt puuntuotantoa koskevat tavoitteet ovat ristiriidassa virkistyskäytön, luonnon monimuotoisuuden turvaamisen sekä ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen kanssa. Kirkkonummen suojelemattomat metsät ovat lähes kaikki asutuksen ja päiväkotien lähimetsiä, joita käytetään päivittäin ulkoiluun ja oppimiseen. Kuntalaiset käyttävät paljon kodeistaan kauempana olevia metsäalueita rentoutumiseen ja virkistäytymiseen. Kunnan omistamien metsien virkistyskäyttöä, luonnon monimuotoisuutta ja ilmastotavoitteiden saavuttamista voidaan edistää parhaiten ilman puuntuotannollisia tavoitteita. Yksilöt ja kunta saavat virkistykseen käytettävistä, luonnon monimuotoisuutta tukevista sekä ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista edistävistä metsistä paljon taloudellisestikin merkityksellisiä hyötyjä, joiden rahallista arvoa on vaikea mitata suoraan.

- Metsästrategiaan lisätään, että kunnan metsäalueista valitaan ennallistettavia kohteita, joita kunta voi tulevaisuudessa käyttää ekologisen kompensaation hyvitysalueina korvaamaan esim. keskeisten alueiden rakentamisen luonnon monimuotoisuudelle aiheuttamia haittoja.
- Metsästrategian liiteosaa tarkistetaan niin, että se ottaa huomioon edellä mainitut esitykset mm. seuraavilta osin:
 - liiteosan luvusta 1.1.1. (Kunnan sitoutuminen eri strategioihin) todetaan, että kestävän energian ja ilmaston toimenpidesuunnitelma (SECAP) on ilmastolain mukainen ilmastosuunnitelma.
 - liiteosan lukua 1.1.4. (Hoitosuunnitelman kuvaus ja metsien hiilitase) tarkistetaan niin, että luontometsäsuunnitelmat laaditaan alueittain (esim. Kirkkonummen pohjoisosa, keskiosa ja eteläosa). Koko kunnan kattavaan suunnitelmaan perehtyminen vie mm. lausunnon antajilta resursseihin nähden paljon aikaa. Osa-alueittaiset suunnitelmat palvelisivat paremmin myös kuntalaisten osallistamista.
 - liiteosan luvusta 1.1.5. (Toimenpideohjelman kuvaus) poistetaan maininta kunnan omistukseen tulleiden metsäalueiden ja ennestään kunnan omistuksessa olleiden metsäalueiden sijoittaminen kunnossapitoluokkiin. Kunnossapitoluokka on syytä olla selvillä jo laadittaessa toimenpideohjelmien perustana olevia luontometsäsuunnitelmia.
 - liiteosan lukua 1.1.10. (Metsätoimenpiteiden toteuttaminen) tarkistetaan niin, että luokkien M1 ja S alueilla tehtävien toimien toteuttamisesta vastaa ympäristönsuojeluyksikkö.
 - liiteosan lukua 1.2. (Metsien käsittelyperiaatteet RAMS 2020 kunnossapitoluokissa) muokataan seuraavasti: "Kunnan laatiman kestävän energian ja ilmaston toimintasuunnitelman (SECAP-toimintasuunnitelma) mukaisesti tavoitteena on kunnan metsien hiilivaraston ylläpito ja vahvistaminen."
 - lähimetsien sekä ulkoilu- ja virkistysmetsien hoidon tavoitteista poistetaan aukkohakkuut yhdyskuntatekniikan lautakunnan päätöksen 31.8.2023 § 92 mukaisesti.
 - metsästrategian liitteisiin lisätään kartta, josta ilmenee kullekin kunnan omistamalle metsäalueelle määritelty RAMS 2020 -kunnossapitoluokka. Metsäalueiden sijoittelussa kunnossapitoluokkiin on syytä metsästrategian tavoitteiden ja nykyisen kaavatilanteen lisäksi ottaa huomioon alueen sijainti sekä sen tosiasiallinen käyttö nykyään ja tulevaisuudessa. Kaavamerkintä ei välttämättä kerro metsän todellisesta käytöstä. Voimassa olevan metsästrategian liitekartassa on yleiskaavan M-merkinnän perusteella esitetty talousmetsäksi esim. Veikkolan pohjoisosassa Rinnetien ja Turuntien asuinkiinteistöihin rajautuva metsäalue, joka on käytännössä viereisen asemakaavoitetun asuinalueen lähi-virkistysmetsä. Kunnan metsäalueita ei yleensä ole perusteltua osoittaa kunnossapitoluokituksessa talousmetsiksi.

Lisäksi rakennus- ja ympäristölautakunta katsoo, että metsästrategian jatkotyöstämisessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että strategiasta liitteineen tulee havainnollinen ja johdonmukainen.